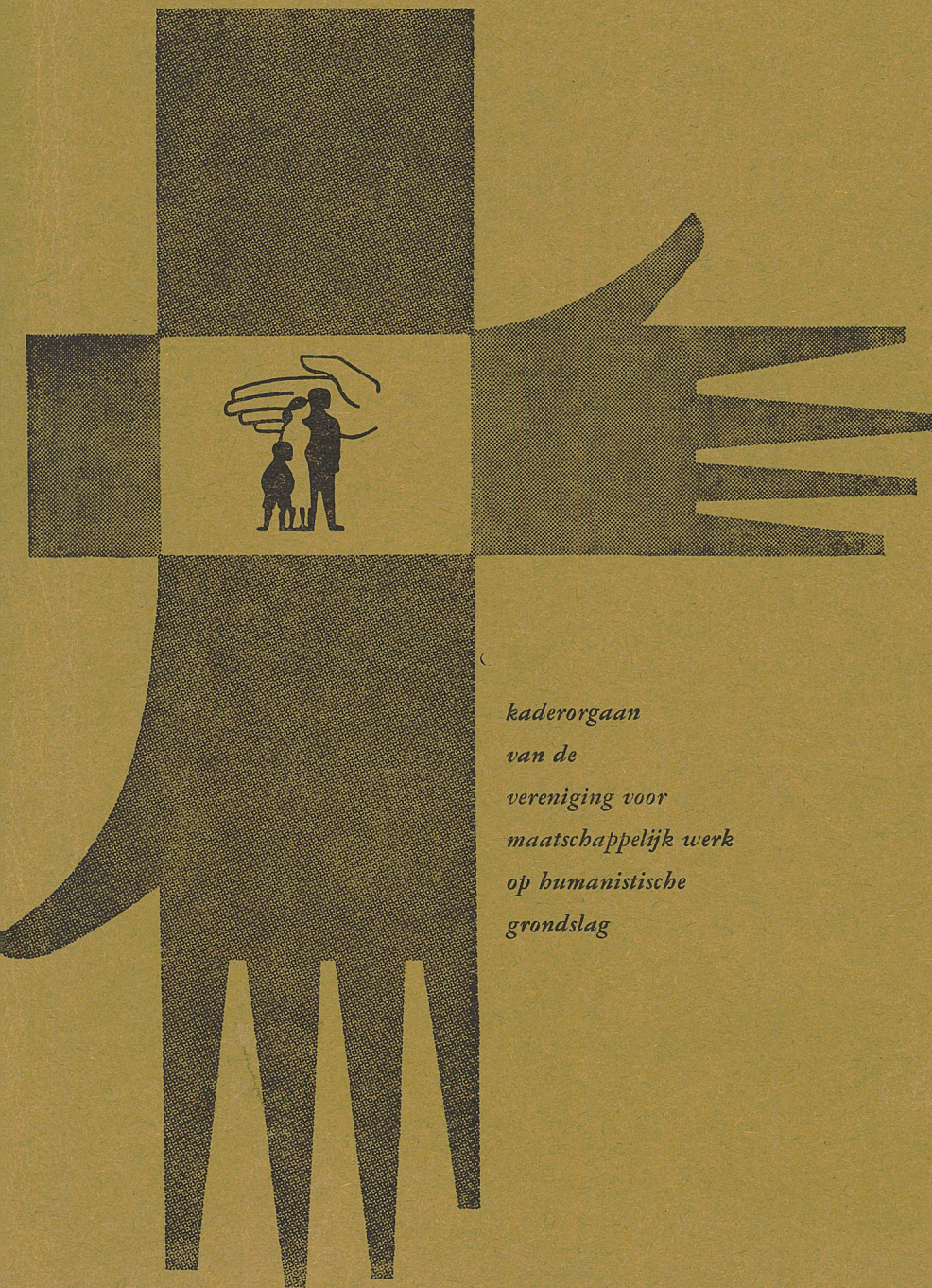

humanitas

PRIL 1958 DERTIENDE JAARGANG NO. 2

*kaderorgaan
van de
vereniging voor
maatschappelijk werk
op humanistische
grondslag*

REDACTIE:**MEJ. M. DIJKSTRA**, *hoofdredactrice**Sectie Bejaardenzorg*: N. F. A. de Graan*Sectie Gezinsverzorging*: Mevr. H. J. Roes*Sectie Kinderbescherming*: C. Uitenbogaard, Mevr. A. M. Ploeger—Schaapman, *dra. soc. psych.**Ontwikkelingsgebieden*: mej. L. Hymans*Sectie Reclassering*: P. E. Hutte*Redactiesecretaris*: H. van Schaaik**MEDEWERKERS:**

J. Boetje, P. Faber, mr. R. Friedman—v. d. Heide, dr. F. Grewel, mej. mr. dr. Joh. Hudig, dr. J. P. van Praag, Ph. H. van Praag, prof. dr. G. Th. Kempe, D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg jr., mej. mr. P. G. Prins, prof. dr. A. Querido, mr. B. v. d. Waerden, M. de Vries e.a.

DAGELIJKS BESTUUR:

Mr. dr. J. in 't Veld, voorzitter

Mr. B. v. d. Waerden, vice-voorzitter

M. Dijkstra, secretaresse

Dr. L. I. de Winter, penningmeester

C. M. Swiebel

J. Landman, G. Rietveld   erelid P. C. Faber

CENTRAAL BUREAU

J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam

Telefoon: K. 20 - 721044

Mej. M. Dijkstra, directrice

Spreekuur: dinsdag van 11—12 uur

INHOUDSOPGAVE

37	Dr. F. J. Tolsma: Inleiding tot het strafprobleem. ✓
45	De mei-reekslezingen van het Criminologisch Instituut te Utrecht.
46	Mej. L. Hymans: Ken uw dorp — uw streek — uw stad. ✓
52	Oud-pupillen antwoorden (boekbespreking). ✓
53	'Uw kind vraagt aandacht' (boekbespreking).
53	'Moederlijke zorg' (boekbespreking). ✓
55	Internationale studieconferentie van het United Nations European Social Welfare Programme. ✓
56	Urgentie-opleidingen te Amsterdam.
57	Reclassering in de praktijk. ✓
59	Tegenwoordige samenstelling hoofdbestuur.
60	Werkconferentie reclassering.

HET STRAFPROBLEEM

In het vorige kaderorgaan is reeds de artikelenserie aangekondigd waarmee, tot ons genoegen, in dit nummer een begin kan worden gemaakt.

Het eerste artikel is een inleidend artikel. De schrijver, dr. F. J. Tolsma, heeft hierin zeer veel verschillende aspecten van strafprobleem en strafbegrip belicht. Niet alle aspecten zullen uitputtend behandeld kunnen worden: er moest een greep worden gedaan. In de eerstvolgende nummers zult u geconfronteerd worden met wat het voor een kind betekent gestraft te worden, hetzij in het gezin, hetzij justitieel. De betekenis die het voor een volwassene heeft om gestraft te worden is weer een andere dan voor het kind, zodat hieraan een afzonderlijk artikel zal worden gewijd. In een slotartikel volgt dan een samenvatting van het voorafgaande.

Het is moeilijk precies aan te geven het moment waaraan het ontstaan van de serie is te danken. Een gevoel van onbehagen dat de reclassering als het ware apart blijft staan naast dat wat als algemeen maatschappelijk werk wordt aangevaard, is hieraan zeker niet vreemd. Het gestraft worden, hoe, door wie en waarom dan ook, schept een bijzondere situatie, een situatie die het ook voor ons noodzakelijk maakt ons eens te verdiepen in de eigenlijke betekenis van 'straf'. De psychiater (dr. Tolsma), de kinderrechtter (mej. mr. dr. Hudig), de socioloog-pedagoog (drs. L. Turksma) en de criminoloog (prof. dr. G. Th. Kempe) zullen allen in wat zij schrijven min of meer opzettelijk juist dat naar voren brengen wat in hun vakgebied als problematisch wordt beschouwd ten aanzien van 'straf'.

Voorafgaande besprekingen hebben echter getoond, dat elk dezer specialisten de ander weet te vinden en dat ten aanzien van het strafprobleem hun opvattingen vele raakvlakken vertonen.

Ten slotte zij hierbij opgemerkt dat de schrijvers hun persoonlijke mening weergeven en putten uit hun eigen ervaringen.

Op deze plaats reeds gaarne een woord van hartelijke dank van de redactie aan allen die op zulk een prettige wijze hun medewerking hebben verleend aan ons kaderorgaan.

RED.

inleiding tot het strafprobleem

Gaarne voldoe ik aan het verzoek van 'Humanitas' een inleidend artikel te schrijven over de straf.

algemene inleiding

Weinig vraagstukken zijn in de loop der historie zo verschillend beschouwd als juist de straf. De naïeve strafvisie tot uitdrukking gebracht in het oog om oog, tand om tand voerde tot een straoefening, welke op primitief niveau dikwijls nauwelijks te onderscheiden was van een wraakoefening. De methoden waren nogal eens gekenmerkt door hardheid, wreedheid en onherroepelijkheid. De hardhandigheid waarmee men te werk ging, komt in het begrip straf nog tot uiting.

De straffe aanpak werd in de late middeleeuwen soms nog kerkelijk gesanctioneerd, waarbij de meest kwellende vernederingen bevrediging schenen te schenken. Nietzsches 'Umwertung aller Werte' is zeker van toepassing geweest op de straf. Er is met name de latere jaren een humanisering van de straf opgetreden. De straf als vergelding gezien, treedt meer op de achtergrond, de psychologische resp. pedagogische betekenis op de voorgrond.

Daarbij komt nog de vraag, of aan de straf een preventieve betekenis toekomt. De preventieve kanten van de straf hebben betrekking enerzijds op de persoonlijkheid van de dader (persoonlijke preventie), anderzijds is er het probleem van de generale preventie. Dit laatste houdt in, dat anderen door het stellen van een afschrikwekkend voorbeeld van criminele daden zouden worden teruggehouden.

preventieve betekenis der straf

Het ligt niet op mijn weg om de betekenis van de preventieve werking uitputtend te beoordelen. Over het algemeen neemt men aan, dat men zich daarvan geen overdreven voorstelling moet maken. De straf zou in sommige gevallen wel eens preventief werkzaam zijn, maar het is nog niet uitgemaakt in welke.

Wel bemerkt men doorgaans bij pas gearresteerden spijtgevoelens. In zeker 80 pct. van onze observatiegevallen zien we aanvankelijk spijtgevoelens naar voren komen, de delinquenten zijn beziel met de beste voornemens, zich vooral uitend in een behoefte zich verdienstelijk te maken, ze zijn bepaald ijverig bij schoonmaakwerk enz. Ten dele berust dit actief zijn ook op een voorkeur voor de psychiatrische inrichting, boven het huis van bewaring.

In de loop van zes weken nemen genoemde gevoelens echter reeds duidelijk af. Ze worden minder 'persoonlijk' geformuleerd, terwijl het gedisciplineerde gedrag evenredig afneemt. Zeker niet te ontkennen valt, dat af en toe schuldgevoelens optreden welke met een redelijke bestraffing opgeheven kunnen worden. In deze gevallen wordt daarmee bij het geven van advies rekening gehouden. Deze reacties zijn echter even 'ongewoon' als b.v. het plegen van misdrijven om maar onderdak te krijgen in de gevangenis.

We moeten wel waken voor een niet verantwoord romantisme van het schuldgevoel. Steeds is de straf meer dan de excommunicatie (bij gevangenisstraf b.v.) op zich zelf. Elke straf gaat maatschappelijk gezien niet aan de gestrafte voorbij. Zij verandert de totale situatie van de mens in de wereld. Men denke aan de reclasseringsproblemen na de beëindiging van de strafduur, aan de psychisch ongunstige situatie van het strafmilieu. Een eventuele persoonlijke preventie wordt in elk geval wel duur betaald. De generale preventie is voor een belangrijk deel een probleem van de statisticus. Het lijkt niet waarschijnlijk, dat een humanisering van de straf frequentie

van het misdrijf doet toenemen. Zo heeft het afschaffen van de doodstraf het aantal ernstige misdrijven zeker niet vermeerderd. Mogelijk komt dit mede omdat ook de vorm van het strafrecht functioneert in een bepaalde maatschappij welke deze optimaal kan verdragen.

In ieder geval kan men de idee verdedigen, dat het doseren van de straf niet plaats mag vinden met het oog op een generale preventie. Deze heeft met het wezen van de straf niets te maken, kan hoogstens als epifenomeen (begeleidingsverschijnsel) gelden.

straf als vergelding

Stellen we verder vast, dat straf als *vergelding* wel een uiterst ingewikkelde aangelegenheid is. Aan de wetsovertreder als zodanig wordt een portie leed toebedeeld. We zitten allereerst al met het probleem van moeilijk vergelijkbare grootheden als daad en straf. Verder is door de inzichten van de psychiatrie, op vele delicten een ander licht geworpen, waardoor het begrip vergelding een twijfelachtige waarde heeft gekregen. Ik wil zeker niet beweren dat 'comprendre c'est tout pardonner'. Integendeel, Rümke heeft er eens in een discussie op gewezen, dat 'comprendre' best ertoe kan leiden dat bepaalde strafmethoden — mogelijk in hoge mate geïndividualiseerd — tot hun recht kunnen komen. Er kunnen echter ook gevaren dreigen, we noemen als extreem voorbeeld het Duitse barbarisme uit de laatste wereldoorlog, dat meende vele geestesziekten uit erfelijke factoren te kunnen verklaren, hetgeen vanuit een bizarre eugenetiek voerde tot het ombrengen van vele lijdens. Daarbij komt nog, dat begrijpen steeds weer een vorm van grijpen is, waarbij de dynamiek van het leven gecomprimeerd wordt en in één greep gekooid dreigt te worden binnen het keurslijf van een begrippensysteem, van formules. We zullen thans enkele fenomenologische aspecten van de straf nader toelichten.

straf als grensprobleem

Er is een zekere orde in het leven nodig, wetten en voorschriften regelen deze. Genoemde regeling betekent tevens de begrenzing van het menselijke bestaan. Grensoverschrijding kan niet altijd worden getolereerd. Het doel van de straf is iemand binnen de perken, binnen zekere grenzen te houden.

Men kan dat op straffe wijze doen, hardhandig, maar ook b.v. zachtmoedig. In elk dezer wijzen van strafoefening ligt verdisconteerd de persoon van de straffer, zijn 'handigheid', zijn 'gemoedelijkheid'. Dit geldt het sterkst in de persoonlijke niet-juridische sfeer, maar ook in de juridische sfeer, waar men zich aan omschreven regels houdt, is de straf nooit te scheiden van degene die straft, evenmin als een daad louter objectiveerbaar is en te scheiden van de dader. Het moet met nadruk worden vastgesteld, dat daad en dader, straf en straffer in eerste instantie niet los van elkander kunnen worden gezien. Secundair kan men trachten naar objectiviteit te streven, maar dat is nimmer geheel mogelijk. De uiterste objectiviteit kan slechts liggen in het uitzetten van zekere richtlijnen.

straf in het gezin

Het gezin kunnen wij zien als de basisstructuur waaruit de maatschappij is opgebouwd.

Letten we nu op de vorm waarin de straf wordt toegediend, dan zien wij, dat daarbij nogal eens gebruik wordt gemaakt van soortgelijke vehicula als bij de agressie, zij het uit de aard des zaak gemodificeerd.

Wij noemen als mogelijkheden om de agressiviteit te realiseren — en spitsen dit toe op de strafmethodieken —:

1. Excommunicatie.
  - a. partieel: separeren als in de hoek zetten, b.v. met het gezicht van de gemeenschap afgewend, enz.
  - b. isoleren: in een andere kamer, slaapkamer, kelder, kast of wc.
2. Door gebruik van lichaamskracht met hand of voet: slaan, schoppen, knijpen, enz.
3. Met het woord: schelden, etiquetteren, de toon kan snijdend zijn, enz.
4. Via de blik: Deze is vernietigend, verachtend, misprijzend, enz.

We kunnen ook in het gezin de straf niet los zien van degene die straft. Bij het straffen zien we doorgaans bepaalde affecten naar voren komen, met name toorn, woede, drift, over het algemeen dus gevoelens, welke bekendstaan als slechte raadgevers. Niet zelden wordt een op dergelijke wijze toegepaste straf bij de straffer gevolgd door schuldgevoelens of spijt, waarbij deze zich voorneemt zijn leven te beteren, wat bij bepaalde structuren bepaaldelijk moeilijk gelukt. Het zou theoretisch denkbaar zijn om in een gezin zgn. 'koelbloedig' te straffen. Maar afgezien van het feit, dat koelbloedigheid haar eigen affectieve zijde heeft, doet deze methode weinig sympathiek aan.

Ik herinner me een voorbeeld van een geneurotiseerde vrouw, welke nog als meest negatieve herinnering aan haar vader het feit aanmerkte, dat deze zgn. uitgestelde straffen gaf. Hij kondigde, menende bevrijd te zijn van onzuivere affecten, de straf aan, b.v. vanavond om 7 uur krijg je een pak slaag. Het afgrijzen van genoemde patiënte is m.i. volkomen invoelbaar. We zien — naar ik meen terecht — een tendens ontstaan, hardhandig straffen als inadequate methode te elimineren.

Bij de gestrafte kunnen bovendien angsten ontstaan welke ver over het doel heen-schieten en de basis vormen voor een neurotisering van het betrokken individu.

Een kort woord is hier misschien op zijn plaats over het begrip belonen. Ook in het belonen wordt de mens geïsoleerd. Niet zozeer uit het grauwe, kleurloze 'men', maar uit het 'men' van de *vanzelfsprekende* verantwoordelijkheid. Stel, dat iedere goede daad beloond zou moeten worden en elke kwade gestraft, dan zou de maatschappij uitermate ingewikkeld worden. We kunnen het goede beter aanvaarden als het *vanzelfsprekende* en het kwade als het niet *vanzelfsprekende*.

Bij de opgroeiende mens komt het moment dat het *vanzelfsprekende* als zodanig bekend is. Hoogstens kan belonen betekenen aanmoediging, maar dan via het woord. Elke beloning — individueel toegepast — op ander niveau is een uiterst twijfelachtige aangelegenheid, niet het minst door de moeilijkheid, dat de aard der beloning vrijwel steeds inadequaat is aan de daad.

Om een stap te doen van het gezin naar een groter verband, b.v. de school, hier is de lijfstraf zelfs iets geworden waarmede de rechter zich — in tegenstelling tot enkele tientallen jaren geleden — is gaan bemoeien.

nadere omschrijving van het begrip straf

Er zijn nu naar ik meen twee mogelijkheden om tegen de achtergrond van deze tijd het strafbegrip te modificeren. Of men moet het een andere inhoud geven, of men moet het uit etymologische overwegingen en om de inhoud welke het gekregen heeft afschaffen en het vervangen door een ander en dan bij voorkeur een neutraal begrip, b.v. maatregel of iets dergelijks.

Zowel in gezins- als in schoolverband zal de evenwichtige figuur nauwelijks behoefte hebben aan straffen in hardhandige of hardwoordelijke zin. We weten, dat evenwichtige ouders resp. leraren, als 'vanzelf' orde houden, terwijl neurotische figuren met de strengste straffen geen ordelijk geheel kunnen opbouwen. Het zijn nu met name de typisch menselijke eigenschappen van evenwichtigheid, standvastigheid, rechtlijnigheid, echtheid, welke 'als vanzelf' het milieu constitueren waarin de straf

in haar antieke vorm vrijwel overbodig zal zijn. Een humanisering van de straf hangt af van de humanisering van de mens-in-de-wereld zelve.

De straf in pedagogische zin moet naar ik meen zijn een terechtwijzen, een verbaal heenwijzen naar de aangenomen grenzen en een waarschuwen, d.w.z. een schuw resp. beschroomd maken voor deze grenzen (hetgeen heel iets anders is dan bang maken). Waarschuwen is het tekenen van de consequenties der grensoverschrijding, niet afgeschilderd als een wachtende gevangenis, maar als een devaluatie van zich zelf in ethische zin. Elke onethische daad moet voeren tot een verontwaardiging, een begeleidend verschijnsel van elk die zich zelf 'ontwaardigt'.

De uit de evenwichtige persoonlijkheid ontspringende genoemde strafmethoden zullen zich bij voorkeur in het verbale vlak bewegen. Mogen wij dan een kind dat dreigt een vinger uit te steken naar een brandende kachel, geen tik geven om onheil te voorkomen? Misschien wel, maar we moeten steeds bedenken, dat bij het gezonde kind een natuurlijke aanpassing steeds nog te verkiezen is boven een kunstmatige. Het lichaam is zo gebouwd, dat een contact met de kachel een natuurlijke les inhoudt, m.a.w. adequaat is aan het leven zelve en er is weinig reden om geen vertrouwen te hebben in de natuur.

Deze natuurlijke conditionering zou zelfs verloren kunnen gaan door het gekunstelde der opvoeding. Het offer van een adequaat ongerief kan een gezonde stimulans tot nieuwe aanpassing zijn; het is met name het zelfvertrouwen, dat tegelijkertijd vertrouwen in de wereld inhoudt.

Daarbij komen we tot een soort omschrijving van de straf: De straf fungeert optimaal, indien men tegen de achtergrond van deze tijd met behulp van het woord de zelfbegrenzing en zelfdiscipline aankweekt, door vanuit een vertrouwensrelatie met behulp van terechtwijzing en waarschuwing de helpende hand te bieden bij de natuurlijke zelfontplooiing van de mens-in-de-wereld.

zelfbestrafing

We zullen thans enkele woorden wijden aan het begrip zelfbestrafing. Freud spreekt van een strafbehoefte bij de mens. Zelfbestrafingstendensen ziet men in de psychiatrie bij de automutilatie (zelfverminking). Meer onbewust komt deze tendens tot uitdrukking in krabben via psychosomatisch veroorzaakte jeuk, enz. We kennen ook de zelfkastijding welke een religieuze betekenis had, onder meer in de late middeleeuwen, toen deze een meer vanzelfsprekende rol speelde. Naast de lichamelijke zelfbestraffingsproblemen kennen we ook de psychische vormen, het innerlijke bestraffende zelfgesprek met name het zelfverwijt, vooral bij depressies voorkomend. De hevigheid en de aard van het zelfverwijt is afhankelijk van de innerlijke psychische constellatie (verhouding ik-zelf, opper-ik en ik, enz.). De zelfbestrafing moet worden beschouwd als een improductief fenomeen. Ze is te onderscheiden van het berouw, dat meer productief is omdat het dikwijls gevolgd wordt door een reïntegratie van de persoonlijkheid.

juridische aspecten

We zitten hier al direct met het probleem van de gedeformeerde en tegelijk deformerende mens, de mens, die maatschappelijke storingen veroorzaakt en aldus gestoord is te noemen, omdat mens en maatschappij nu eenmaal niet van elkaar te scheiden zijn. Mensen overschrijden de grenzen der orde en begaan delicten. Zijn zij nu ziek of niet? Dikwijls zijn zij aantoonbaar ziek, b.v. lijders aan dementia paralytica ¹⁾. De psychiatrie vindt verder vaak bij delinquenten aanknopingspunten voor een gestoorde

1) Een door syfilis veroorzaakte hersenziekte met sterke geestelijke defecten, waarbij dikwijls delicten worden begaan.

ontwikkeling. Maar laten we de begrippen ziek en gezond hier buiten beschouwing en spreken we voor het gemak niet van neurosen en psychopathieën of sociosen, maar van criminosen ²⁾, niet omdat elk der eerstgenoemde begrippen de kern waar het om gaat niet ergens zou kunnen raken, maar alleen om aan te duiden, dat de psychiater en de jurist beiden hun wetenschappelijke kennis aan het gestoorde resp. in maatschappelijk opzicht storende individu kunnen objectiveren.

Wat is nu de zin van de straf. We moeten bij de straf onderscheid maken tussen het maatschappelijk algemeen aanvaarde offer en de anticommunicatieve individualisering van de straf. Tot de eerste groep (psychologisch gezien) kan men b.v. de boete rekenen. Men doet boete door het brengen van een offer. — Hier treft men de geconcretiseerde waarschuwing aan welke 'men' neemt. — Zij is niet anticommunicatief, zij tendeert — mits billijk — tot herstel van communicatie. Tegen de achtergrond van deze tijd is de boete aannemelijk (mogelijk over 50 jaar niet meer!). We zouden als beeld kunnen gebruiken (overigens als elk beeld onzuiver), de in een vloeistof aan de 'grens' heersende oppervlaktetenspanning. Alle moleculen springen wel eens uit de band, doch de cohesieve krachten zijn sterk genoeg om de grenzen te handhaven. Zo kan een boete mede voorkomen, dat een mens 'uit de band' springt.

Gevangenisstraf evenwel is een geheel andere maatregel, zij is anticommunicatief, zij isoleert de mens uit de gemeenschap. In de grensoverschrijding ten aanzien van de gemeenschap (en haar normen) wordt de mens ontmaskerd, uit datgene wat men neemt is hij buitengesloten, gesepareerd resp. geïsoleerd. Dit betekent onherstelbaar leed, omdat deze isolering anders is dan die b.v. bij ziekte in een ziekenhuis, zij is beladen met collectieve afschuw. De gemeenschap schept afstand en de reclasseringsambtenaar weet maar al te zeer hoe groot deze afstand is. De gecreëerde afstand tendeert tot een verder afglijden, niet alleen komen gevangenispsychosen voor, maar elke langdurige straf gaat gepaard met een deformatie van de persoonlijkheid. Er ontstaat hospitalisme, enz. De straf, hoe humaan ook bedoeld, brengt als epifenomeen een hoeveelheid leed met zich mee, welke nauwelijks goed voorstelbaar is, leed dus niet in de zin van vergelding maar als — mogelijk niet opzettelijk bedoeld — bijverschijnsel.

ethnologisch-sociologische aspecten

Niet alleen de strafmaat wisselt van cultuur tot cultuur, maar ook datgene wat strafbaar is. Margaret Mead toonde verder aan, dat in de Samoacultuur b.v. seksuele aberraties als exhibitionisme nauwelijks voorkomen, als gevolg van de uiterst vrije seksuele opvoeding. Interessant is ook dat op Malekula ³⁾ stammen naast elkaar bestaan, waar we verschillende seksuele gewoonten aantreffen, met name pedofilie, naast afkeer tegen homoseksualiteit enz. Ten tijde van Plato was pedofilie eveneens geoorloofd. Onder sommige stammen komt koppensnellen voor, dat ongetwijfeld deels een primitief religieuze betekenis heeft. Maar ook wanneer een westerling de daad hier beoordeelde, gebeurde dit niet los van de persoon, van de primitieve dader. Een koppensneller werd anders behandeld dan een moordenaar in het vaderland, waar daad en dader maar al te gemakkelijk los van elkander werden beschouwd.

Merkwaardig is verder te noteren, dat b.v. in ons land de juridische strafbaarheid niet samen valt met de christelijke moraal, b.v. extra matrimoniële verhoudingen, homoseksualiteit tussen volwassenen worden door de Kerk veroordeeld, terwijl zij wettelijk gezien niet strafbaar zijn.

Men zou inderdaad schuld deels kunnen zien als een verpersoonlijking van collectieve schuld. Veel schuld is inderdaad maatschappelijk bepaald omdat de maatschappelijke

²⁾ Niet bedoeld in de zin van Karpman als een neurose-equivalent.

³⁾ De nieuwe Hebriden.

verhoudingen mede de aard en frequentie der delicten constitueren. In zoverre zou men bij delinquenten ook van sociosen kunnen spreken. Het is bovendien slechts vanuit de invoelbaarheid, dat men anderen schuldig verklaren kan.

wat moeten we doen?

Te midden van een overstelpende hoeveelheid schier onoplosbare vragen b.v.: Wat is normaal, wat is abnormaal en wat is recht resp. onrecht, klemt de belangrijke vraag wat moeten we doen?

Onmiskenbaar groeien psychiater en jurist tastenderwijs en schoorvoetend naar elkander toe. Het wederzijds vertrouwen groeit. Wij moeten zeker iets doen, op zijn minst protectieve maatregelen nemen t.a.v. de gemeenschap. We zullen de delinquenten dikwijls moeten separeren. Zijn zij nu abnormaal of normaal. Het lijdt geen twijfel dat seksuele delinquenten b.v. gestoord zijn, ook al zijn psychiatrisch gezien wezenlijke oorzaken dikwijls moeilijk aan te geven. Gestoord en storend zijn dikwijls met elkander verbonden. Zij komen in strijd met het recht, maar recht gezien tegen de achtergrond van deze tijd, in deze cultuur en op deze plaats. Iedere misdadiger is steeds tegelijk slachtoffer van zijn aanleg, zijn milieu, de maatschappij, enz. En wie zijn wij, dat wij anderen durven veroordelen? Maar nogmaals, wij moeten iets doen, niet uit vergelding, het aangebrachte leed kan slechts een epifenomeen zijn, geen primair karakter dragen; niet uit pedagogische overwegingen, welke in ons strafstelsel nauwelijks verdisconteerd zijn, evenmin uit onduidelijke preventieve overwegingen (hetzij individueel, hetzij collectief).

Wij schijnen hier wat onze kennis betreft, wel terecht te komen in een soort niemandsland. Hoe lang moeten wij een bepaalde delinquent separeren, hoe zijn maatschappelijke risico vermijden? En hoe wil een maatschappij waar ten gevolge van collectieve conflictsituaties op internationaal niveau jaarlijks duizenden zgn. sneuvelen, van een samenwerking van juristen en psychiaters eisen, dat zij feilloze maatregelen nemen, waardoor iedere moeilijkheid, b.v. een ontvluchting — hoe ongewenst ook — wordt voorkomen? Het is steeds weer merkwaardig te zien, hoe b.v. het uitbreken van een enkele gevangene een collectieve ontreddeering teweegbrengt, terwijl overal in de wereld levensgevaarlijke personages vrijelijk rondlopen, die elk ogenblik een collectieve agressie kunnen ontketenen.

Laten wij toch de proporties niet uit het oog verliezen. En wat moeten wij bij diepere bezinning aanvangen met het begrip: verminderde toerekeningsvatbaarheid? Misschien kunnen wij thans het beste een parallel trekken tussen de rechter en de psychiater. Beiden zien zich nogal eens genoodzaakt uit protectieve overwegingen mensen uit de maatschappij te verwijderen. Dit is een hoogst verantwoordelijke zaak. Tot voort kort behandelde de psychiater (psychotherapie, sociotherapie, groepstherapie, medicamenten) en de rechter eiste op zijn minst bewaking. Maar ook in de juridische sfeer begon men meer te doen. Isoleren geschiedde steeds minder, men bracht de delinquenten binnen de isolering van de gevangenis meer bij elkaar, zij het dat de milieuselectie onvoldoende was, zelfs schadelijk kon zijn (b.v. homoseksuelen bij elkaar). Arbeidstherapie deed haar intrede. Psychiaters werden aangesteld. Zelfs kon enkele jaren geleden onder leiding van prof. Baan (zowel jurist als psychiater!) de Dr. Van der Hoeven Klimiek worden geopend, een voortreffelijk staaltje van moeizaam pionierswerk. Het oude verdwijnt, ook de rechtspraak krijgt een nieuw gezicht en het is verheugend te kunnen constateren, dat vele Nederlandse juristen hierbij vooraanstaan (Van Bemmelen, Kempe enz.)

Ook een juridisch vastgestelde straf heeft aan onherroepelijkheid ingeboet. Voorwaardelijke invrijheidstelling, strafverkorting, enz. komen steeds meer voor. Alleen vele onzer gevangenen gelijken nog op oude psychiatrische gestichten van jaren zo niet eeuwen geleden.

Wat dit laatste betreft heeft Nederland wel een grote achterstand bij landen als b.v. Zweden. We zouden moeten kunnen beschikken over juridisch-psychiatrische inrichtingen. We spreken opzettelijk van juridisch-psychiatrische instituten en het is misschien vreemd, dat een psychiater het begrip juridisch vooropzet. Toch meen ik dat in dergelijke inrichtingen de juridische aspecten moeten prevaleren met name de beveiligingsmaatregelen.

De tijd is zeker nog niet rijp delinquenten op te nemen in psychiatrische ziekenhuizen, tenzij we te maken hebben met psychosen of andere duidelijk te rubriceren resp. te behandelen geestes- of zenuwzieken. De psychiatrische inrichting is tegen de achtergrond van deze tijd op de delinquenten niet berekend. Dit komt omdat in feite onze kennis van de groep van criminosen zo gering is, vooral wat betreft socio-therapeutische bemoeienissen. Tot nog toe hebben we met de opname van delinquenten uiterst ongunstige ervaringen. Het zou te veel ruimte vragen, daarover thans uit te weiden.

Psychiater en jurist moeten bij de beoordeling van deze gevallen nauw samenwerken, terwijl de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de invrijheidstelling zou moeten berusten bij de jurist. In de strafmaat moet verder liggen de mogelijkheid van een optimaal therapeutische bemoeienis. Zij moet flexibel zijn, verkort en zo nodig verlengd kunnen worden. Voorwaarde is natuurlijk de optimaal 'therapeutische' sfeer. Het zou echter te ver voeren hierop in details in te gaan. Men zou wat de opbouw der gevangenis betreft, zeker lering kunnen putten uit de ervaringen in psychiatrische inrichtingen (ten aanzien van de selectie, enz.).

religie en straf

De eeuwige straf, wat voor een aantal orthodoxe christenen een moeilijk te verwerken vraagstuk is, heeft uiteraard geen pedagogische, reëducatieve betekenis. Zij wordt gezien als onherroepelijk, althans in de protestantse visie en kan alleen de betekenis hebben van vergelding. Er kan dan een merkwaardige paradoxale relatie tussen de eeuwige en de tijdelijke straf ontstaan. Heeft de eeuwige straf de betekenis van vergelding, dan heeft de tijdelijke straf als zodanig geen zin. Ze zou verder een algemeen preventief aspect kunnen hebben, maar in de praktijk lijkt dit uiterst dubieus. Daarbij komt nog, dat de generale preventie hier ethisch-religieus gezien een moeilijk verteerbaar geheel vormt. Heeft de tijdelijke straf de betekenis van inkeer via berouw, dan zou dit, mits ingevlochten in de geloofsrelatie, de eeuwige straf kunnen voorkomen. Het psychologisch effect van het dogma der eeuwige straf acht ik gering, hoogstens heeft het een neurotiserend, angstaanjagend effect, het versterkt de grenssituatie, welke de dood voor de doorsnee-mens nu eenmaal betekent. Ten slotte wijzen wij erop dat de straftoepassing, zoals die in het Oude Testament beschreven wordt, hoe 'straf' ook, in het algemeen weinig effect sorteerde, zodat men ook hieruit weinig positieve gegevens kan afleiden ten voordele van een 'afschrikwekkende' strafaefening.

Bij deze notities zou ik het willen laten. Anderen zullen hierna dieper op onderscheidene aspecten ingaan.

Dr. F. J. TOLSMA

G. Brillenburg Wurth: De straf. Haar etisch en psychologisch aspect. Uitgave J. H. Kok N.V., Kampen 1956.

A. L. Janse de Jonge: Misdaad en straf als anthropologische problemen. Psych. Jur. Gezelschap 1956.

G. Kempe: Feestbundel. Psych. Jur. Gezelschap 1957.

F. S. Meyers: Toekomstgedachten over berechting en bestraffing. W. L. & J. Brusse's Uitgeversmaatschappij N.V., Rotterdam.

H. Oldewelt: Geen onverdraagzaamheid maar evenmin verdraagzaamheid. N. V. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij, Amsterdam 1954.

W. Pompe: De ontwikkeling van het strafrechtelijke aspect in de laatste 50 jaar. Psych. Jur. Gezelschap 1957.

H. G. Rambonnet: Het wezen van de straf. L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch 1946.

---

perscommuniqué

De mei-reeks van het Criminologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht zal dit jaar worden gehouden op de **dinsdagen 6, 13, 20 en 27 mei**. Als onderwerp is gekozen:

aspecten van forensische psychiatrie

Op dinsdag 6 mei spreekt dr. G. J. B. A. Janssens, een der pioniers op het gebied van de psychiatrische voorlichting des rechters, over het onderwerp: **De psychiater als voorlichter van de rechter**.

De tweede lezing, op 13 mei, wordt verzorgd door de heer W. Goudsmit, zenuwarts, als psychiater verbonden aan het Noodasyl voor Ter Beschikking Gestelden te Groningen. Zijn voordracht gaat over: **De psychiater in penitentiair verband**.

Op dinsdag 20 mei houdt dr. J. H. M. Berden, psychiater te Heerlen, een voordracht over: **De rol van de psychiater bij het nazorgwerk der reclasseringsverenigingen**.

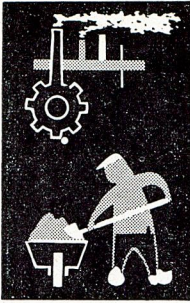
Als laatste in de reeks spreekt dr. G. W. Arendsen Hein, geneesheer-directeur van het Psychotherapeutisch Centrum voor Delinquenten 'Groot Batelaar' te Ederveen, over het onderwerp: **De psychiater als psycho-therapeut voor psychisch gestoorde delinquenten**.

Alle voordrachten worden georganiseerd in de grote collegezaal van het Botanisch Laboratorium, Lange Nieuwstraat 106 (buslijn 8, richting 't Goy-brug van Centraal Station). **Aanvang te 20 uur precies, eindigend te 22 uur precies**.

Toegangskarten à f 1,50 voor de gehele reeks, worden op schriftelijk of telefonisch verzoek na 1 april gaarne verstrekt door het Criminologisch Instituut, Trans 12, Utrecht, tel. 25351 toestel 15.

Men wordt vriendelijk verzocht de karten zo spoedig mogelijk na 1 april aan te vragen, aangezien voor niet-studenten slechts een beperkt aantal plaatsen kan worden gereserveerd.

OPBOUW EN OVERLEG IN DE NOORDELIJKE ONTWIKKELINGSGBIEDEN

ken uw dorp - uw streek - uw stad

vergaderen , , , vergaderen . . .

- ④ *De voorzitter opende de vergadering en sprak de hoop uit, dat de verschillende vertegenwoordigers het ditmaal eens zouden worden ter wille van de dorpsgemeenschap van X . . . -*
- ④ *'Zo heb ik u een schets gegeven van sociale planning,' aldus besloot de inleidster. 'Aan u de taak om wegen te zoeken voor de maatschappelijke zelfwerkzaamheid in dit dorp.' -*
- ④ *'Alle hokjes en vakjes moeten weg en ons dorp moet één solidaire gemeenschap zijn' sprak de heer A. -*
- ④ *'Waarom moet het allemaal zo geleerd en ingewikkeld?' vroeg de secretaris van de afdeling B aan inleidster. -*
- ④ *De Vereniging Plaatselijk Belang te C. heeft besloten tot het stichten van een verenigingsgebouw en zal daartoe een huis-aan-huis-collecte organiseren en rijkssubsidie aanvragen. -*
- ④ *De voorzitter achtte de eisen tot georganiseerd overleg onaanvaardbaar: 'In mijn commissie zitten allemaal flinke mensen uit de dorpsbevolking; ik heb ze met zorg uitgezocht . . .' besloot hij. -*
- ④ *'Namens wie spreekt u hier eigenlijk, mijnheer D.? . . . -*
- ④ *'Wij hebben toch een gemeenteraad . . . daar zitten ook mensen van ons in.' -*
- ④ *'De commissaris heeft gezegd . . .'
'De burgemeester zegt . . .'
'Meester A moet er maar heen, die kan z'n woord wel doen . . .' -*
- ④ *De heer X vroeg wat nu eigenlijk het doel was van al deze besprekingen. 'Wat wil men er praktisch mee bereiken en hoe lang moet dat nog duren?' -*
- ④ *Naar zijn mening gevraagd, antwoordde de heer Q, dat hij geen commentaar op het voorstel kon geven, daar zijn groepering haar standpunt nog niet had bepaald. -*

- *Slechts vijf van de twaalf uitgenodigde organisaties waren vertegenwoordigd. Agenda en stukken werden ter vergadering uitgereikt. —*
- *'Er zijn hier een massa organisaties en verenigingen.' — 'Wat doen die dan en hoe werken ze?' — 'Nou, van alles, gewoon, net als overal hier in de streek . . .'* —
- *'De inleidster wordt hartelijk bedankt voor haar duidelijke uiteenzetting. We weten nu wel zo'n beetje waar 't om te doen is, maar hier bij ons ligt alles zo moeilijk. Ik zie nog lang niet hoe we nou met dat maatschappelijk werk en die plancommissie verder aan moeten.'* —

Dit wonderlijke rijtje uitspraken en vragen is het resultaat van een willekeurige greep in de mappen vol notulen, verslagen en aantekeningen die zich in de loop van ruim drie jaar vergaderen in en om de ontwikkelingsgebieden hebben opgestapeld in de laden van mijn bureau. Bovenop dat bureau liggen aan de ene kant een paar boeken en brochures over 'Gemeenschapsopbouw', 'Community organisation', 'Sociale planning' en 'Sociaal cultureel vormingswerk'. Aan de andere kant wacht het jaarverslag van de gecommiteerde voor de ontwikkelingsgebieden over 1957 op zijn voltooiing. Idealiter zou er een plezierige overeenstemming tussen de inhoud van die drie stapels papier moeten zijn — maar als men de hierboven geciteerde zinnnetjes kritisch leest dan ontkomt men niet aan de conclusie, dat die nu niet bij uitstek geschikt zijn om als demonstratiemateriaal te dienen voor een handboek over modern maatschappelijk opbouwwerk.

drie gewesten in ontwikkeling

Vijf van de negen ontwikkelingsgebieden liggen als een soort gekarteld hoefijzer in N.O.-Nederland. Wat Humanitas betreft zijn vooral de gebieden in Groningen, Drente en Friesland belangrijk, niet alleen omdat daar voor ons heel veel van de grond af moest worden opgebouwd, maar ook omdat de werkwijze die daarbij geleidelijk tot ontwikkeling kwam, van grote invloed is geweest op de algemene situatie en werksfeer van Humanitas in deze drie gewesten.

Geleidelijk aan beginnen wij met elkaar onze plaats, onze taken en verantwoordelijkheden te zien en de moeilijkheden (— sommige onoplosbaar, andere met geduld en beleid te overwinnen —) te onderkennen die zich op onze weg voordoen.

Wij hebben het daar héél erg druk mee: de gewestelijke besturen en hun adviseurs, het regionale en plaatselijke kader, de leden die circulaires krijgen en voor besprekingen worden opgetrommeld, de functionarissen van het Centraal Bureau die geleidelijk meer worden betrokken bij voorlichting en opbouw.

Maar het benauwt ons allemaal een beetje dat er in al die jonge plattelandsafdelingen nog zo erg weinig praktisch doe-werk tot ontwikkeling komt en dat er zo eindeloos veel gegraat wordt . . .

waarom moeten wij zoveel praten?

Waarom maken wij niet een soort leerboek voor maatschappelijk opbouwwerk — een soort schriftelijke cursus, volgens de modernste inzichten, smakelijk en overzichtelijk samengesteld? Daarin zouden uw gecommiteerde en kaderleden al die inleidingen en adviezen en antwoorden op vragen kunnen vastleggen, die zij nu al reizend van provincie naar provincie, van dorp naar dorp, mondeling rondstrooien. Daarin zou een handleiding — in telegramstijl — kunnen worden opgenomen voor al onze activiteiten, zoals b.v.: 'Hoe regelt men de samenwerking met andere groeperingen om subsidie te krijgen voor een dorps huis?'; 'Hoe gedraagt men zich als bestuurslid van een afdeling

in een ontwikkelingsgebied?; 'Hoe vertegenwoordigt men "Humanitas" in het bestuur van een opbouworgaan, in een plancommissie, in een stichting voor a-socialiteitsbestrijding . . .' enz. Als dat handboek dan losbladig was kon ieder van onze leden 'bijblijven' en bij elke voorkomende gelegenheid het betreffende hoofdstuk in zijn boekje raadplegen. Voegt men hier dan nog een Vragenbus en een Ideeënbus aan toe, dan zou veel van al dat vergaderen in werkgroepen, discussiegroepen, overlegbijeenkomsten en scholingsconferenties overbodig zijn . . .

Schone theorie. De praktijk immers wijst altijd weer uit dat **het wisselvallige, levende spel van krachten dat een gesprek** van aangezicht tot aangezicht tussen verantwoordelijke mensen, een eigen geschiedenis, een eigen onvoorspelbare inhoud heeft, heel iets anders is dan het geschreven woord. Het kan daardoor beïnvloed worden en weerspiegeld, maar niet vervangen. Het geschreven woord kan, wanneer het niet een echo is van een levend gesprek waaraan de lezer deel heeft, niet meer zijn dan een momentopname, een onbeweeglijk geworden stukje film.

Sociale planning en opbouw betekent **beweging, bezinning op wat aan het veranderen is: vooruit denken** in de tijd en in de uiterlijke omstandigheden vanuit datgene wat geweest is.

In ons land en volgens onze opvattingen over de dienende waarde van dit alles voor ons volksleven, betekent het ook dat 'de bevolking', 'de plaatselijke samenleving' — d.w.z.: een zo groot mogelijk aantal mensen, in hun eigen groeps- en organisatieleven in de streek zélf, mee-denkt en mee-doet: verantwoordelijkheid draagt naar eigen inzicht en vermogen.

Dit is al zo vaak gezegd, geschreven en gedrukt, dat het een fraaie slagzin dreigt te worden die men niet eens altijd vanzelfsprekend in direct verband ziet met alle gesprekken en bijeenkomsten, die in het kader van sociale planning en opbouw gehouden worden!

waar praten wij naar toe — en van waaruit?

Zo af en toe bekruipt ons, tijdens een van die wat moeizaam verlopende vergaderingen, wel eens het benauwde gevoel dat men misschien alleen maar bij elkaar zit omdat niemand spelbreker wil zijn — terwijl **noch uitgangspunt noch bedoeling** van het gesprek alle aanwezigen duidelijk voor de geest staan . . . Soms ook treft in een serie bijeenkomsten de genoeglijk-avontuurlijke sfeer waarin men met elkaar over allerlei (niet al te dicht bij huis liggende) vraagstukken en ideologieën discussieert — en dan lijkt zó'n gesprek **doel op zich zelf** te worden in plaats van **middel** tot een doel dat héél dicht bij huis ligt en dat dringend om verheldering van tegenstellingen en afwegen van belangen vraagt.

De mensen die bij het werk in de ontwikkelingsgebieden betrokken zijn hebben, meer nog dan wij allen wanneer wij iets willen opbouwen op sociaal of cultureel terrein, recht op een zekere **bewerktuiging**. Die bewerktuiging ligt voor een groot deel in punten als: feitenkennis, inzicht, vertrouwenscontact met andere mensen die hen steunen bij het vormen van hun oordeel en het versterken van hun zelfvertrouwen en hun begrip voor het grotere geheel. Praktisch wordt die bewerktuiging o.a. gevormd door een samenspel van relaties, waarbij steeds weer het woord, het gesprek centraal blijkt te staan: voorlichting, banden met de groep(en) van geestverwanten in de plaatselijke en bovenplaatselijke samenleving; training in gespreks- en vergader technieken, banden met eigen deskundig kader en beroepskrachten, documentatie- en informatiebronnen; open gedachtenwisseling met anders denkende personen en groepen, met overheidsinstanties e.d.

Met dergelijke moeilijk grijpbare, niet snel te verwerven instrumenten gaan wij aan 't werk.

En ook **het werk**, de eigenlijke actie, bestaat weer voor een groot deel uit **mondeling**

contact: met de individuele mens-in-nood; met de jeugd- of volwassenengroep in het buurthuis; met de door ons aangestelde maatschappelijke werkster; met de vrijwilligers die in de eigen groep de nodige steun vinden voor hun persoonlijke inzet.

luisteren, praten, hardop denken

Wanneer wij de voorbeelden aan het begin van dit artikel vanuit onze praktijkervaring goed bezien, dan gaan er achter die simpele zinnestukjes allerlei vormen van contact en gesprek schuil, die onderling verschillen naar uitgangspunt, werkwijze en doel.

In het algemeen zijn de voornaamste van deze vormen (gezien vanuit de rol die een deelnemer aan een bijeenkomst op een gegeven ogenblik vervult):

1. **het passief, ontvangend luisteren** naar mededelingen, voorschriften, instructies of theoretische achtergronden;
2. **het actief, mee-levend en oordelend luisteren** naar een inleiding, een persoonlijke beschouwing, een historisch overzicht, waaruit elk voor zich conclusies trekt;
3. **het geven van informatie of verslag** aan anderen zonder dat deze discussiabel worden gesteld;
4. **het kenbaar maken, toelichten en verdedigen van meningen en standpunten** met het doel tot een uitwisseling en wederzijds inzicht te komen;
5. **overleggen** met het doel om op een bepaald concreet punt tot overeenstemming te komen;
6. **hardop denken:** met voorlopige prijsgeving van vastomlijnde conclusies zoeken naar beter inzicht en naar wegen om tot verheldering van een situatie te komen door open gedachtenwisseling;
7. **planning** – wat méér is dan een plannetje vaststellen, nl.: het stap voor stap uitwerken en motiveren van plannen in hun onderlinge samenhang en in hun urgentie naar tijd en plaats.

Men kan ook een simpele, vrij grove indeling maken van de soorten praat-bijeenkomsten, waarbij wij in het kader van opbouw en overleg nogal eens betrokken zijn – naar sfeer en doelstelling:

Men krijgt dan:

- a. de min of meer **formele vergadering van afgevaardigden**, elk met eigen beleidsverantwoordelijkheid in de bestuurlijke sfeer – hetzij gericht op een concreet stuk opbouwwerk, hetzij meer ter coördinatie en/of belangenbehartiging;
- b. de meer **informele bespreking** van verschillende groepen of organisaties (of onderdelen van één organisatie), hetzij ter wille van onderling begrip, met resultaten op langere termijn; hetzij direct gericht op een concreet stuk werk;
- c. het **samenkomen** in grotere of kleinere groepen om **voorgelicht**, geïnformeerd te worden;
- d. de **kleine gespreks- of bezinningsgroep**, die in de eerste plaats verdieping van inzicht, vorming of scholing beoogt.

Dit lijkt wel een erg theoretische beschouwing te worden. En toch . . . Bezien wij die zinnestukjes uit de alledaagse praktijk nog eens, dan spreken daar allerlei kleine kortsluitingen en onzekerheden uit, die wellicht te voorkomen waren geweest, wanneer de aangehaalde sprekers **zich van tevoren duidelijk gerealiseerd hadden:**

- 1e. **voor wat voor soort van vergadering (doel) zij waren opgeroepen;**

- 2e. **wat voor rol zij daar te spelen zouden krijgen en of die rol wel strookte met hun verantwoordelijkheid en hun verwachtingen . . . en wanneer zij zich op één en ander (zo nodig door voor-overleg in eigen kring of het vragen van advies) **tijdig hadden voorbereid.****

'ken uw dorp' – waarom?

In de stapel studiemateriaal op mijn bureau zit ook een klein boekje dat ons ter recensie werd toegezonden. Het heet 'Ken uw dorp' *) Het is bedoeld als een eenvoudige handleiding voor een stuk groepsactiviteit, gericht op dorpsonderzoek, door een groep van dorpsbewoners zelf te verrichten.

De tekst is ingedeeld in een aantal hoofdstukjes en geeft aan hoe een groep dorpsbewoners allerlei gegevens kan verzamelen over de staatkundige, geestelijke, sociaal-culturele en economische 'sectoren' van hun samenleving. Men kan de resultaten van deze inventarisatie dan in een verslag verwerken. Over het gesprek dat in zo'n verslag van een groepsactiviteit zijn weerslag moet vinden en over het uitgangspunt, van waaruit de groep naar kennis van eigen dorp verlangt, wordt weinig gezegd.

In plaats van een afzonderlijke bespreking van dit boekje op te nemen, gaven wij er de voorkeur aan om het in het kader van dit artikel naar voren te brengen. Er is in Nederland niet veel eenvoudig, zonder 'vertaling' van deskundigen te hanteren, werkmateriaal voorhanden en als zodanig is dit boekje waardevol. De uitvoering, met sprekende illustraties en prettige druk, is animerend. Maar al lezende vraagt toch iemand die met de praktijk van groepswork, planning en uitvoering van plannen te maken heeft, zich af wat in feite de bedoeling en de gebruikswaarde van dit boekje is. Wanneer het hoofdzakelijk bedoeld is als een hulpmiddel bij een stuk modern, op zelfwerkzaamheid gericht, vormingswerk voor jongeren – waarbij dan het zelf bezig zijn en de vormende waarde van het onderzoek belangrijker zijn dan het 'Ken uw dorp' – dan hebben wij er van harte vrede mee.

Zodra wij echter deze handleiding met volwassen ogen bekijken, dan klinkt ons de echo in de oren van stemmen die steeds weer vragen: 'waartoe toch dat groepswork, waarom onderzoek en sociale planning als er zoveel te doen is? Waarom niet meteen aanpakken en maar ergens beginnen?' . . . En op die vragen moeten wij toch eerst zo goed mogelijk een antwoord zien te vinden, voordat wij op een of andere wijze – bij voorbeeld met dit boekje als voorlopig startpunt in de hand – gaan werken aan een onderzoek van de eigen dorpsgemeenschap.

sociale planning en particulier initiatief

Wanneer wij op onze maatschappelijke verantwoordelijkheid worden aangesproken, antwoorden wij met een drang tot **dad**en.

Voor leden van Humanitas betekent dat dan: helpen, een stuk maatschappelijk werk ter hand te nemen. Wij zijn een organisatie van particulier initiatief. En **als zodanig** werden en worden wij op onze maatschappelijke verantwoordelijkheid aangesproken en hebben wij een plaats en een taak gekregen bij de opbouw van allerlei werk in de ontwikkelingsgebieden. Waarom hebben wij voorbeeld de grootste organisaties van het kerkelijk en particulier initiatief met rijkssubsidie een gecommiteerde voor de ontwikkelingsgebieden aangesteld? Waarom zijn zij provinciaal en gemeentelijk vertegenwoordigd in plancommissies en andere organen voor overleg en opbouw? Niet alleen omdat je nu eenmaal in Nederland die lastige 'zuilen' niet kunt passeren en ook niet omdat men er zo zeker van was dat onze deelname aan de planning en de uitvoe-

---

*) 'Ken uw dorp' – Korte handleiding voor dorpsonderzoek uitgegeven door de Plattelands Jongeren Gemeenschap, Heresingel 20, Groningen. Prijs f 1,25.

ring van plannen snelle en spectaculaire successen zou opleveren... Ieder weet immers wel dat de weg 'onderlangs', via de dorpsbewoners met al hun verschillende verlangens en elkaar doorsnijdende groepsbelangen, niet de gemakkelijkste is en dat werken met velen moeizamer gaat dan actie vanuit een centraal punt – ondanks (of misschien juist vanwege?) de regel dat twee méér weten dan één.

Ons aandeel in de verantwoordelijkheid voor het werk in de ontwikkelingsgebieden berust in de eerste plaats op de veronderstelling dat het particulier initiatief – en dan in het bijzonder de organen der verschillende levensbeschouwelijke en maatschappelijke groeperingen in de ontwikkelingsgebieden zélf – **vanuit en voor 'de bevolking'**, 'de plaatselijke samenleving', een eigen inbreng moeten hebben die van wezenlijke betekenis is. Dat is een schone theorie... en als wij niet oppassen kon het wel eens voor een groot deel theorie blijven.

Wat gebeurt er namelijk wanneer men, op het moment dat de mogelijkheden die in het kader van de sociale planning geboden worden (extra subsidies) bekend worden, onmiddellijk, zonder onderzoek, zonder bezinning op de behoeften van de dorps-samenleving **als geheel**, zonder praten, aan 't werk gaan om datgene te doen wat 't eerst voor de hand komt?

In de regel wordt zo'n activiteit dan een zaak van enkele actievelingen. Om vlug resultaat te bereiken valt men ook al gauw terug op bestaande of snel opgerichte vak-**instituten** op het terrein dat men wil 'bewerken'. Die instituten hebben over het algemeen geen of weinig wortels in het gebied zelf en brengen hun eigen, elders gegroeide werkmethoden en denkschema's mee. En ook hun organisatorisch beleid; hun strategie ten opzichte van andere instituten, met de versnippering die wij in grotere centra nu eenmaal kennen. En de eigen keuze en eigen verantwoordelijkheid van 'de bevolking' kan in een zo snel tot actie komende opzet moeilijk een plaats vinden. Vooral wanneer het gaat om activiteiten op het terrein van algemeen maatschappelijk werk – waar toch de basis ligt in zelfwerkzaamheid en onderlinge hulpverlening – dreigt het gevaar dat de mensen in de ontwikkelingsgebieden in letterlijke zin 'bewerkt' worden, wat toch eigenlijk een verklaring van onmondigheid voor hen betekent. Dit nu is pertinent in strijd, zowel met de wezenlijke functie van het particulier initiatief, als met de bedoelingen, welke ten grondslag liggen aan de gehele opzet van de sociale planning en de opbouw in de ontwikkelingsgebieden.

Zo ergens, dan moet in deze gebieden het particulier initiatief steeds weer de betekenis van slagzinnen als: 'de opbouw van een gezonde gemeenschap' die **'geholpen wordt zich zelf te helpen'** zichtbaar en verstaanbaar weten te maken!

Maar dan ook niet luk-raak, dan ook zó dat het resultaat, als een stuk harmonisch-functionerende opbouw en actie, voldoet aan de eisen van democratisch samenleven en doelmatig het geheel dient.

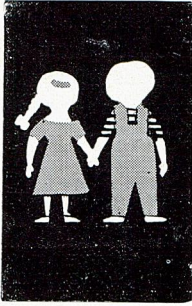
Dus: eerst samen het geheel bekijken. Dus: eerst sociale planning: evenwicht zoeken tussen praten en doen in breder verband dan de eigen directe taken en de eigen groepsbelangen alléén!

Ook voor Humanitas betekent dit **dat een groot deel van ons werken voorlopig nog uit praten bestaat**. En daarom heeft het zin om ons te verdiepen in de verschillende rollen, die onze vertegenwoordigers in allerlei gesprekken te spelen hebben, om ook voor dat praten dat werken is de meest doelmatige methoden te zoeken, waarbij vooral de voorbereiding in eigen kring bijzonder waardevol kan zijn.

Een stukje plaatselijk groepsgewijze onderzoek, ter versterking van onze vergader-techniek en ons inzicht in de structuur van eigen werkgebied, is één van de hulpmiddelen die daarbij grote waarde kunnen hebben – mits men **het uiteindelijke doel** maar niet uit het oog verliest!

L. HYMANS

KINDERBESCHERMING - BOEKBESPREKINGEN

oud-pupillen antwoorden

een enquête naar de levensloop van een aantal oud-pupillen van de Ver. Tot Steun, door mej. I. Alten

Dit boek, dat een terugblik en een onderzoek is naar hetgeen er gebeurde met oud-pupillen is er een van het soort dat zelden verschijnt. Hoewel iedereen overtuigd is van het nut van een dergelijk onderzoek zijn we te veel bezig met de zorg voor de kinderen-van-nu om ook nog geld en tijd te kunnen besteden aan een onderzoek naar het resultaat van onze vroegere bemoeiingen.

Hoe nuttig en nodig een dergelijke terugblik kan zijn, bewijst dit boek. Dank zij een aantal gesprekken met oud-pupillen, mensen dus, die in hun jeugd via de zorg van een voogdijvereniging elders moesten worden ondergebracht, weten we nu iets van de eigen belevenissen van degenen die destijds de zorg van de kinderbescherming nodig hadden.

Het zijn veelal geen opgewekte verhalen. Het meeste valt op, dat sociaal-geslaagd zijn lang niet altijd samen gaat met een zich gelukkig voelen. Als een goede sociale aanpassing van de pupil bereikt is en hij of zij zich redelijk in de maatschappij kan handhaven, is een kinderbeschermers vaak geneigd om dan te spreken over geslaagd zijn.

De verhalen van de oud-pupillen leren ons, dat dit maar betrekkelijk is. Natuurlijk, we wisten vroeger niet zoveel als we nu weten en het staat wel vast, dat we nu wat voorzichtiger te werk gaan met plaatsing van pupillen. We zoeken de gezinnen met meer zorg uit en trachten meer dan we vroeger konden, na te gaan wat de beste plaatsing voor het kind is.

Of het resultaat daarom zoveel beter is? Eerlijk gezegd is dit iets dat we niet weten. Een hernieuw onderzoek, een telkens herhalen van een enquête zoals deze, kan ons enige controlemiddel zijn. Het is in het bijzonder de vraag of kinderen — vooral als het niet meer om heel jonge kinderen gaat — die uit hun ouderlijk milieu worden verwijderd erg veel kans hebben om elders op te groeien tot gelukkige, niet al te onharmonische mensen. Maar ook als we weten, dat deze kans niet bar groot is, zullen er situaties zijn waarin er geen andere keus is. Dat dit op ieder, die met deze kinderen te maken krijgt de verplichting legt, te doen wat mogelijk is, is duidelijk. En dat doen wat mogelijk is houdt ook in het kind te helpen met zijn eigen innerlijke verwerking van hetgeen er gebeurt. Dat dit niet eenvoudig is dat weet iedereen die, hetzij als beroepskracht hetzij als vrijwilliger of als pleeggezin deze kinderen ontmoet. We zullen het echter moeten proberen willen we althans enige kans hebben dat een nieuwe enquête — die naar wij hopen nog eens zal plaatsvinden — ons enige kans geeft op iets opgewekter resultaten, dan die mej. Alten ons beschreef. Ieder die iets met kinderbescherming te maken heeft, of die zich ervoor interesseert uit andere hoofde, kan ik dit boekje van harte aanbevelen. Het werd met een voorwoord van mr. W. P. C. Knuttel uitgegeven bij Uitgeverij Ploegsma te Amsterdam tegen de prijs van f 3,95. D. R.

'uw kind vraagt aandacht' door Edith Buxbaum

uitgave J. Muusses, Purmerend - f 6,25

Het boekje is geschreven voor hen die dagelijks met kinderen omgaan, in de eerste plaats ouders. De schrijfster, die psycho-analyse studeerde aan het Weense Instituut voor psycho-analyse, in de groep waarover Freud zelf lange tijd het toezicht had, verklaart in dit werkje zonder uitvoerige theoretische verhandelingen veel voorkomende gedragingen van normale kinderen in hun eerste levensjaren. De betekenis van de *houding* van de opvoeder treedt in allerlei kwesties met kinderen naar voren. Ter illustratie worden vele voorbeelden gegeven, hetgeen de verwerking van het gebodene bevordert.

Dit manuscript kán door zijn eenvoudige en duidelijke taal en zijn sobere uitvoering, waardoor de prijs dragelijk bleef, velen bereiken, wat de bedoeling is van de schrijfster. Speciaal aan te bevelen aan hen, die een eerste voorlichting op verantwoorde wijze omtrent de opvoeding van kinderen zoeken. C. U.

moederlijke zorg

**uitgave J. Muusses, Purmerend in opdracht van het
Nederlands verbond der verenigingen 'Pro Juventute'**

Moederlijke zorg is een vertaling van 'Child care and the growth of love', een door Margery Fry bewerkte uitgave van John Bowlby's rapport 'Maternal care and mental health'.

Het boekje behandelt de betekenis van

de moeder voor het jonge kind en het bespreekt de gevolgen van een verbreken van de moeder-kind-relatie. Het eerste deel bevat het verslag van een aantal onderzoeken waaruit gebleken is, dat het ontbreken van een vaste moederfiguur

voor het jonge kind, zeer ernstige psychische gevolgen kan hebben. Misdadigheid, agressiviteit, gebrek tot het aangaan van een relatie met andere mensen bij oudere kinderen en volwassenen kunnen het gevolg zijn van een ontbering van moederlijke zorg in de eerste levensjaren.

We vinden hier ook een vergelijking tussen kinderen, opgevoed in een inrichting en kinderen die een moeder, of vaste moedervangster hadden. De verschillen in ontwikkeling zijn groot, waarbij het duidelijk naar voren komt, dat de inrichting een weinig geschikte omgeving voor het jonge kind is. Niet alleen de inrichting, maar ook het telkens wisselen van gezin/pleeggezin kan voor het kind funest zijn.

Het tweede deel beschrijft de oorzaken van het uitvallen van de moeder-kindrelatie, zoals b.v. bij echtscheiding, sterfgeval, verwaarlozing, psychische afwijkingen, etc.

Het bevat een pleidooi voor de hulp aan gezinnen waarin de scheiding moeder-kind dreigt en bij wie dus getracht moet worden in het belang van het kind van nu en de volwassenen van later, een dergelijke catastrofe te voorkomen.

In de gevallen waarin dit uitgesloten is zal — zo leest men — voor een goede vervang-moeder dienen te worden gezorgd, om tenminste de schade die reeds ontstaan is tot een minimum te beperken.

Het tweede gedeelte van dit belangrijke boekje is zeker het belangrijkste. Cijfers, zoals zij genoemd worden bij de beschrijvingen van onderzoekingen en bij het weergeven van de resultaten daarvan, zullen we maar al te snel kunnen verge-

veel meer indruk maakt de beschrijving van de gevolgen van de verbreking moeder-kind verhouding en van de oorzaken die hiertoe kunnen leiden. Ook in ons land gaat men steeds meer het belang van moederzorg voor het jonge kind inzien. Het gevolg hiervan kan alleen maar zijn, dat we meer en telkens meer aandacht besteden aan de preventie. De neiging om onze bemoeiingen meer uit te strekken tot het gehele gezin en op die wijze te voorkomen, dat de kinderen uit het gezin verwijderd moeten worden, komt ook in ons land steeds meer naar voren.

Maar ook Nederland kent die gevallen, waarin handhaving in het gezin niet meer mogelijk is. We zullen dan vooral goed moeten beseffen, dat het verblijf in een inrichting niet de oplossing is, maar dat we voor een behoorlijk vervang-gezin zullen moeten zorgdragen. Dat dit vervanggezin ook zo moet zijn, dat de kans op overplaatsing uiterst gering is, behoeft geen betoog.

Dank zij deze vertaling door mevr. H. H. Kist-Methorst is in Nederland de kring die dit boekje onder ogen zal krijgen aanmerkelijk uitgebreid. Ook zij, die niet onmiddellijk geconfronteerd worden met de droevige resultaten van de gevoelsverwaarlozing zullen dit boekje met aandacht lezen en er iets van opsteken. Dat de vertaling niet altijd feilloos is, zal geen bezwaar zijn. Het zal meer ingewijden naar ik hoop ertoe brengen om het oorspronkelijke, uitgebreidere rapport van J. Bowlby in zijn geheel te lezen.

'Moederlijke zorg is in een eenvoudige uitgave verschenen en kost f 3,90.

Warm aanbevolen.

D. RYZ

'gezinssociologie' proeve van een systematische inleiding door dr. R. Eysink

uitgave Van Loghum Slaterus te Arnhem

Aanbevolen voor maatschappelijk werkers en anderen die zich met gezinsproblemen bezighouden. Gebonden f 7,50.

Internationale studieconferenties in het kader van het United Nations European Social Welfare Programme 1958

De laatste jaren is er een toenemende belangstelling voor een verblijf in het buitenland ter bestudering van bepaalde onderwerpen waar te nemen. Uiteraard ook bij maatschappelijke werk(st)ers en anderen, die op een of andere wijze bemoeienis hebben met het maatschappelijk werk en die door een buitenlandse studie en observatie hun kennis en ervaring willen verrijken. De studiemogelijkheden, welke het 'United Nations exchange plan for social welfare personnel' biedt zullen aan deze wens tot het brengen van studiebezoeken aan andere landen, niet vreemd zijn. Immers de bijzonderheid van een uitwisseling in het kader van het 'Exchange Plan' is dat zij op basis van wederkerigheid berust en dus in zeker opzicht, voorzover het betreft het verlenen van logies en het verstrekken van maaltijden alsmede het verzorgen van een studieprogramma in het buitenland, met 'gesloten beurzen' geschiedt.

Behalve het maken van individuele studiereizen, bestaat echter ook de mogelijkheid deel te nemen aan studiebijeenkomsten, welke elk jaar in verschillende Europese landen worden gehouden. Het Europees Bureau van de Verenigde Naties te Genève heeft reeds bekend gemaakt dat dit jaar de hierna te noemen conferenties op het terrein van de 'social welfare' zullen worden gehouden:

Seminars	Land	Voertaal	Periode
Playground activities objectives and leadership	Zweden	Engels	27-5 tot 7-6
The importance of occupational activities for the elderly	West-Duitsland	Engels en Frans	Oktober
Study-groups			
Day-care centres for children	Oostenrijk	Duits	12 tot 22-5
The techniques of group-work	Frankrijk	Frans	Najaar

In bepaalde opzichten dient tussen een 'seminar' en een 'study-group' een onderscheid te worden gemaakt. De verantwoordelijkheid voor en de verzorging van het programma van de 'seminars' liggen in handen van het Europees Bureau van de Verenigde Naties, in overleg met de desbetreffende organisatie in het land van bijeenkomst. Bij de behandeling van het onderwerp wordt niet zozeer aandacht besteed aan de situatie in het land waar de conferentie plaatsvindt dan wel aan de algemene

actualiteit van het probleem in Europa. Het verschil tussen een seminar en een study-group schuilt bovendien in de leiding van de conferentie. Wordt deze bij een 'seminar' opgedragen aan een door de Verenigde Naties aan te wijzen deskundige, bij een 'study-group' berust de leiding bij een expert uit het gastheerland.

Dank zij de medewerking van verschillende Nederlandse instanties is het mogelijk om deelnemers, die op zgn. 'exchange-basis' aan een studiebijeenkomst wensen deel te nemen, in bepaalde gevallen te ontheffen van hun verplichting tot het verlenen van een contra-prestatie. Deze instanties beschikken nl. over een zeker aantal zgn. 'credit-weeks' als resultaat van het feit, dat door hen in de afgelopen jaren in het kader van enige seminars, aan buitenlandse deelnemers van deze studiebijeenkomsten, gastvrijheid werd verleend. Deze 'credit-weeks' kunnen uitsluitend beschikbaar worden gesteld aan die gegadigden, die door omstandigheden niet in staat zijn een tegenaanbod te doen en wier deelname voor het maatschappelijk werk in Nederland van belang wordt geacht.

Het bijwonen van conferenties kan ook plaatsvinden op zgn. 'paying-basis'. Deze wijze van deelname houdt in dat zowel de reis- als verblijfkosten voor eigen rekening komen. Voor nadere inlichtingen en aanmeldingsformulieren wende men zich tot de afdeling Internationale Betrekkingen van het ministerie van Maatschappelijk Werk, Binnenhof 7, Den Haag.

urgentie-opleidingen voor maatschappelijk werk te Amsterdam

Ook dit jaar zullen de drie Scholen voor Maatschappelijk Werk te Amsterdam aan hen, die zonder volledige opleiding reeds een functie vervullen in het maatschappelijk werk, de gelegenheid geven tijdens hun werk het schooldiploma te behalen. Aan de School voor Maatschappelijk Werk, Karthuizerplantsoen 2 (voorheen P. de Hoochstraat 78) zal dit zijn op nader te bepalen dagen; aan de Katholieke School voor Maatschappelijk Werk, Hobbemastraat 12 op dinsdag (overdag) en donderdagavond; op de CICSA, Weteringschans 259/261 op dinsdagmiddag en woensdag (overdag).

Deze opleidingen zullen ruim drie jaar duren, terwijl tien uur per week les zal worden gegeven.

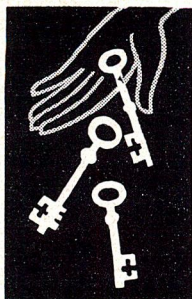
Voor toelating komen alleen zij in aanmerking, die op 1 januari 1956 25 jaar oud waren. In zeer bijzondere gevallen kunnen kandidaten, geboren tussen 1 januari 1931 en 1 januari 1936, tot de opleiding worden toegelaten.

Bovendien moet men aan de gewone toelatingseisen van de school voldoen en wanneer dit niet het geval is, een toelatingsexamen afleggen.

Men wordt verzocht zich zo spoedig mogelijk voor deelname aan te melden, in elk geval vóór 1 juli 1958.

De bovengenoemde scholen zullen desgewenst gaarne nadere inlichtingen verstrekken.

RECLASSERING IN DE PRAKTIJK

logboek van een reclasseringsambtenaar

In de artikelenreeksen 'Het leven door een reclasseringsbril' en 'Ontmoetingen tussen reclasserender en reclassent' werden vraagstukken aan de orde gesteld waarmee de vrijwilliger en de beroepsreclasserender in ons werk geconfronteerd kunnen worden. Getracht werd vanuit de problematiek van een bepaald 'geval' aandacht te vragen voor telkens in ons werk terugkerende facetten en moeilijkheden. Een voordeel van deze werkwijze was dat elk behandeld onderwerp tot een zekere bezinning en verdieping leidde die een goede basis vormde voor verdere gedachtenwisseling.

Ter variatie, hebben wij gemeend onder de titel 'Logboek van een reclasseringsambtenaar' een nieuwe reeks te moeten beginnen, waarin enkele medewerkers (reclasseringsambtenaren) maatschappelijke ervaringen en gebeurtenissen uit hun beroepsleven noteren, zonder al te veel commentaar en min of meer willekeurig gekozen. Op deze wijze hopen wij het beeld, dat men zich over het reclasseringswerk gevormd heeft, te kunnen verlevendigen en completeren, juist ook door het vermelden van bijkomstigheden, die anders misschien onvermeld zouden blijven. De serie staat onder redactie van de heer J. G. v. d. Spek, reclasseringsambtenaar te Arnhem, wiens initialen u al eerder in de vorige series zult hebben ontdekt. Red.

bijdrage I

Dinsdag. Een onverwacht bezoek ontvangen van mevrouw L. met haar zoon Herman, die zij vanmorgen uit het Huis van Bewaring heeft afgehaald. Hermans zaak heeft nog niet gediend, maar de voorlopige hechtenis is geschorst op voor ons nog niet geheel duidelijke gronden. Mevrouw L. is een doortastende, praatgrage volkswrouw uit de provincie en heeft zelf op zedelijk gebied geen onbesmet verleden. Zij komt enigszins triomfantelijk met haar zoon binnen in de geest van: 'Ziet u wel dat hij onschuldig is!' Herman zelf is wat onzekerder, hoewel ook hij herhaaldelijk zijn onschuld betuigt. Ik wil noch het enthousiasme van de één, noch de onzekerheid van de ander accentueren, maar op grond van de feitelijke gegevens en vroegere ervaringen heb ik mijn eigen gedachten over een en ander. Het blijkt mij overigens steeds weer hoe gevoelig deze mensen zijn voor dergelijke gedachten, ook al worden zij niet geuit. In het

gesprek duikt tenminste enkele malen de vraag op: 'U gelooft toch niet dat Herman het gedaan heeft?', welke vraag door mij meestal wordt beantwoord met: 'Dat kan ik niet beoordelen' of 'Daar moet ik mij buiten houden.' Wij spraken verder met elkaar over de mogelijkheid van werk, waarbij het Herman's moeder niet aan initiatief ontbreekt. Zij zal wel met haar zoon naar Rotterdam gaan en hem bij een schipper plaatsnemen. Deze vrouw heeft zich — nadat haar man wegens ouderdomsaftakeling min of meer uitgeschakeld is — met al haar energie op haar kinderen geworpen en vooral Herman heeft haar volle aandacht. Deze worstelt op zijn beurt al enkele jaren om aan deze al te stevige greep van zijn moeder te ontkomen, hetgeen zich bij hem uit in een overmatig vertoon van mannelijkheid, niet alleen in het criminele, maar ook in het seksuele vlak. Hij heeft al diverse avonturen beleefd, een van nog recente datum met een bekende prostituée uit zijn woonplaats. Deze had hem ook zullen komen afhalen, maar zijn moeder heeft dit verhinderd. Zij is hevig verontwaardigd. 'Stel u voor, meneer, mijn zoon met die h . . .'.

Wij zullen alle zeilen bij moeten zetten, niet alleen om Herman uit handen van de Justitie te houden, maar ook om hem uiteindelijk zelfstandig te maken en los te maken van zijn moeder en genoemde juffrouw.

's Middags in het Huis van Bewaring een bezoek gebracht aan de 36-jarige F. Ik wist weinig van hem af. Alleen dat hij vroeger enkele malen veroordeeld werd en ook reeds kennis maakte met de gevangenis. De laatste tijd heeft hij zich maatschappelijk goed kunnen handhaven, ook na beëindiging van de proeftijd.

F. heeft het uiterlijk van een gevaarlijke Amerikaanse gangster, zoals wij die wel kennen van foto's en films: een wat maskerachtig hard gezicht, zonder er uitgesproken ongunstig uit te zien.

Het begin van ons gesprek verloopt stroef, dan herinnert hij zich een telefoongesprek, dat ik ongeveer 1 jaar geleden met hem gevoerd heb en waarbij ik te zijnen gunste heb kunnen bemiddelen. Hij komt dan ongevraagd met een stroom van bekentenissen over zijn persoonlijke moeilijkheden, de nieuwe delicten, zijn levenshouding in het algemeen, hoewel ik niet eens een opdracht heb tot het uitbrengen van een voorlichtingsrapport, maar zonder meer eens een bezoek kom brengen.

Hij heeft een harde en slechte jeugd gehad, is daarna eenzaam gebleven en heeft nooit een huwelijk aangedurfd. Zijn motief is: 'Gelooft u aan erfelijke eigenschappen? Ik wel.'

Een van de rijkste en positiefste ervaringen van zijn leven is het jarenlang contact geweest met een vrijwillige medewerker van onze instelling, die inmiddels naar elders vertrokken is. 'Hij was een vader voor mij, ik vertrouwde hem alles toe en hij stond altijd vol begrip tegenover mij, ook ten aanzien van mijn heus niet altijd fraaie liefdesaffaires.'

Hij meent dat hij niet opnieuw gederailleerd zou zijn wanneer bovenbedoelde medewerker nog maar in N. was blijven wonen, want ook lang na de beëindiging van zijn proeftijd bestond er een nauw contact tussen beiden.

Thans is F. verbitterd en hij heeft zich reeds een voorstelling gemaakt van zijn langdurige gevangenisstraf die hij zal krijgen en het verloop daarvan. 'Als de Justitie mij nu eens een kans gaf, dan zou ik misschien nog een heel ander mens kunnen worden' is zijn mening. F. zal opnieuw vertrouwen moeten krijgen in een ander mens, wil hij nog iets van zijn leven terecht brengen.

Eenzaamheid is een van de zwaarste straffen die iemand te dragen kan krijgen.

v. d. S.

tegenwoordige samenstelling van het hoofdbestuur van humanitas

Dagelijks bestuur:

Voorzitter: **mr. dr. J. In 't Veld**, Van Hogenhoucklaan 74, Den Haag.

Secretaris: **mej. M. Dijkstra**, J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam.

Penningmeester: **dr. L. I. de Winter**, Sparrenlaan 25, Bentveld.

J. Landman, P. C. Hooftstraat 178, Amsterdam.

G. Rietveld, Mijnsherenlaan 165, Rotterdam.

C. M. Swiebel, Laan van Merdervoort 1140d, Den Haag, tevens vertegenwoordiger van de sectie gezinsverzorging.

Mr. B. v. d. Waerden, Prins Hendriklaan 42, Amsterdam, tevens vertegenwoordiger van de sectie reclassering.

P. C. Faber, Surinameplein 64hs., Amsterdam. Erelid.

Bestuursleden:

J. v. d. Berg Jeths, Adriaansweg 22, Hengelo.

Mr. H. Boasson, Rooseveltlaan 101hs., Amsterdam, tevens vertegenwoordiger van de sectie bejaardenzorg.

H. Boomsma, Schoolstraat 40, Sneek.

B. Drukker, Toreflat, Van Haarenlaan 1324, Schiedam.

G. Goosen, Van der Meydenstraat 35, Rotterdam.

Mr. P. van 't Hoff, Biesterweg 35, Eindhoven.

Mej. E. H. Kloevokorn, Noordweg 115, Sint-Laurens.

P. A. Pols, De Ganskuyl 67a, Amersfoort, adviseur van het hoofdbestuur namens de sectie kinderbescherming.

J. Schnetz, Lupineweg 32, Den Haag.

J. Schuitevoerder, Rijnenburgerlaan 1, Utrecht.

I. Sluijter, Plantage Kerklaan 2 I, Amsterdam, adviseur van het hoofdbestuur namens de sectie gerepatrieerdenzorg.

S. Sytema, Sperwerstraat 38, Assen.

Mevr. S. Timmermans-Boon, Bloemgracht 89, Amsterdam.

F. H. W. Vliegen, Rockaertshof 12, Haarlem.

W. Wiese, J. P. Coenstraat 9, Hoorn.

H. Zunderman, Van 't Hoffstraat 3a, Leiden.

een werkconferentie in zicht

Dezer dagen gingen de uitnodigingen in zee aan allen die op enigerlei wijze medewerking geven aan het reclasseringswerk in het kader van het Nederlands Genootschap voor een landelijke conferentie op 10 en 11 mei a.s. in 'De Pietersberg' te Oosterbeek.

Het thema is deze keer: *'Houdingen in het reclasseringswerk'*. Op velerlei wijzen zal dit thema bij de verschillende discussies, demonstratief rollenspel en andere werkmethoden, alsook in de samenvattingen, een rol spelen.

Programmaleider is de heer C. J. F. van Veen, vice-voorzitter van onze Landelijke Sectie, terwijl als deskundigen tijdens de discussies de heren E. Doornenbal, psychiater te 's-Gravenhage, E. V. W. Vercruyssen, socioloog te Leiden en mr. D. E. Krantz, criminoloog te Leiden hun medewerking zullen verlenen.

mr. B. v. d. Waerden, voorzitter,
P. E. Hutte, secretaris.

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE

Burgemeester en Wethouders van
's-Gravenhage roepen sollicitanten op
voor de betrekking van

DIRECTEUR

**VAN DE GEMEENTELIJKE DIENST
VOOR SOCIALE BELANGEN.**

De Dienst heeft tot taak de maatschappelijke zorg voor hen die daaraan behoefte hebben. In dit verband heeft de Dienst het beheer over acht verzorgingshuizen. De werklozenzorg is niet aan de Dienst opgedragen.

De te benoemen functionaris zal door kennis, inzicht en ervaring in staat moeten zijn de ontwikkeling van het sociale werk bij de Dienst in goede banen te leiden. Hij zal organisatorische kwaliteiten moeten bezitten en het vermogen om leiding te geven aan een groot personeel (ruim 900 personen).

Salaris van f 14.314,80 tot f 18.735,—
per jaar (exclusief de huurcompensatie
en een vakantietoelage van 4 %).

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties met vermelding van voornaam(-namen) en geboortedatum en -plaats binnen twee weken na verschijning van dit blad te richten aan Burgemeester en Wethouders.

VAMALIN

UNIFORM-KLEDING

een
Van Maanen
fabrikaat

*Bijna een halve eeuw
vakmanschap . . . . Uw garantie*

Verkoopkantoor:
1e HELMERSSTRAAT 167/169
AMSTERDAM-W.
Tel. 84089

**Bent u al contribuant
van het kindbeschermingswerk
van Humanitas?**

U kunt lid worden door de folder, ingesloten in het septemberrnummer van 'Van mens tot mens', in te sturen, of rechtstreeks aan het Centraal Bureau te kennen geven, dat u een jaarlijkse bijdrage wilt storten.